

fàcil, suau' [Em Vilanova, O. C. VII, 57] emp., Bna., Llobr.; comparació irònica: «tractivol com una gatsa». *Maltracte* [DTO. 1647]; *maltractar* [DTO. 1647], ja usat per StVicentF: «no malparlar d'ells ne maltractar-los» (*Serm.* III, 267.5); *maltractament* [1647]. ⁵ *Maltractada*.

Traçar [S. xv], del ll. vg. *TRACTIARE 'tirar una línia' (derivat de TRAHERE, TRACTUM, 'tirar'); amb el sentit de 'fer plans, planejar, arranjar': «Puys a llurtia / fuu escomesa / --- / de bodes fer / en lo giner, / de matinada / --- / totes rabien / --- / —que ab tan poca / honor se facen!—. / Elles que *tracen* / com se faran: / demanaran / tots los honrats / --- / al bell de dia / irà, honrada, / alt cavalcada / ---», JRoig (*Spill*, 2224); el DAg. el cita en els Ss. XVI, XVII, *AlcM* en un doc. val. de 1467; en la tradició lexicogràfica des del Busa-N.: «*traçar*: linire, delinire, perscribere»; «*traçar* la obra: deformare, describere speciem operis, delineare»: «mestre de *traçar* edificis: architectus», OPou (*TbPu.*, 3, 164).

Verb que és comú a totes les llengües romàniques d'Occident, i que hem de creure originari en totes elles: no hi ha cap fonament per admetre manlleus de l'una a l'altra: ni en el cast. i port. del català (M-Lübke), ni en el cat. del cast. (Moll, *AORBB* IV, 107).

De *traçar* el derivat postverbal *traça* [c. 1460] 'pista, rastre d'algú', en l'acc. tan viva fins avui en el fr. *tracce*, i que resta en cat. en algunes locucions: «si en lo interin fahien la via de part de ça, donar-los a la *traça*, escrivint e avisant-ne ab correus volants», «los hòmens no volent-lo acollir, se mès en lo campanar de la sgleya, anant-li lo dit baró, ab los seus, continuamente, a la *traça*, junt al dit campanar; e, més foc a les portes ---», docs. dels 1250 (*CoDoACA* XXII, 126, 202).

D'aquí les locucions *a traça*, *a la traça*, segons *traça*, 'pel que es veu, es coneix, segons sembla', molt útils, vives, fins i tot en cat. central, veg. *LleuresC*; recordo que *a la traça* era sovint usat en la fina i urbana conversa de López Picó, 1935, 1952, quan alludia a una deducció o sospita, insinuava un pla etc. «Febrà tens, vera, / --- / follà furor, / d'alè pudor / tens, de golaça: / tans mals, *a traça*, / tens, e d'enveja / úlcera leja / --- / de vida t priva / --- / si t'hi ajudes / poràs curar, / si vols cercar / ---», JRoig (*Spill*, 12112); «L'alcalde que, *a la traça*, s'havia mamparat d'algun racó ---», val. 1768, *Rond. de Rondalles*, 74; «s'aturà de cop, y ab sa mirada, *a la trassa* ja feta a registrar entre l'obscuritat, obrirà a son voltant ---», Feliu i Codina (a. 1875, *La Dida*, p. 133), el qual també l'usa amb *traça* en el sentit de 'manera' («se quedà vigilant, a la *trassa* de les vestals antigues, perquè no s'estingís la flama», 27).

'A mida que': «sa teua mare --- se va envellint força, i què ha de voler ella sinó que tu prengues gambatge a sa *traça* que ella el vaju perdent?», Ruyra, *P. de R.*, II, 185); «DOMINGO: He tardat un xic / perquè hi vist qu'ací, a la passa / de Sant Jaume, segons *trassa*, hi ha alguns grups... QUIM: Jo me'n ric. / Do.: Doncs jo hi veyà... gran misteri / --- / diuen

--- / qu' ha caygut lo ministeri...», «el cap era una carbassa, / el barret, un bassí ab tap, / el nas, un bocí de nap, / y 'ls ulls, tronjes — segons *trassa* / ---», Pitarra (*Punt de les Dones*, M. d. l. Paloma: *Gatades* II, 126; 441).

Antic, nostre i bo, també, en el sentit de 'planta, traçat, o esquema, d'una obra etc.': «DE LA PARET, Y VOCABLES DE EDIFICAR: la *traça* o debux de la obra: haec graphis, -idis», OPou (*TbPu.*, 3); la nau «se dón' a fer y fabricar, segons la *trassa* que està feta de dita popa» Bna. 1620 (FBofarull, *Marina Cat.*, 112); Careta (*Barbr.*, 321) el proposava com a substitut del castellanisme *plan*. Figuradament 'dispositiu, aires, figura', terme ponderatiu: «Don Ramon --- resolgué --- retirar-se amb la seva esposa an el vell casal de Malbosc --- possessioneta --- en el fons de la muntanya; la casa, encara que crivellada y negrosa, tenia *traça* de castell: mostrava un escut d'armes ---», JnRosselló (*Manyoc*, 225); «--- / per ceptre algun aspi vell, / la corona de oripell / que fou del Rey de Nadal / --- / y als peus, ma grandesa vol / un món, de paper d'estrassa: / y, ab esta postura y *trassa*, / manaré de pol a pol!», Rector de Vallfogona (c. 1610).

Que sembla ser-ne la 1.ª datació. Descendint la idea al nivell quotidià i trivial, resta l'acc. avui més familiar i general 'manya, habilitat': en un romanç de la vella tradició (S. XVII?): «l'he brodada - amb aquestas mans tan lindas /. —Ments pel coll, la linda Reyna - que tal *trassa* no tindriàs», *Romlo*. (MilàF, 219A₁ i ja ed. 1853); l'Ibo es mofava de «ma poca *trassa* d'abastari nius», MrnVayreda (*Puny.* II, 52.2f.); «tenia poca *trassa* per beure a galet», EmVilanova (O. C. IV, 9). Deu reflectir l'ús en cat. de Ribagorça, vestit de castellà, la frase «hombre valentísimo y de mucha *traza*, que vivía en Benasque y le respetaban los muy valientes» (Blasco de Lanuza, *Hists. Ecls. y Seculares de Aragón*, ed. Lanaja, a. 1622).

Traç [princ. S. xx, escrs. *AlcM*] calc del cast. *trazo* [1495]; esborrar l'acc. § 2 d'*AlcM*, mera suposició sense altra prova que una font a penes cat. i sense valor. *Traçador* [Lacav.]; *traçaire* 'enginyer' Lab. *Traçament* [Busa-N., 1507]. *Traçat*. De *traça* 'habilitat': *traçut* [DTO. 1647]; és l'expressió més viva i genuïna de la noció d'«hàbil, manyós» en català: «una imaginació brillantíssima ---, una *traçada* exposició de fets infon en la narració aquell interès --- que han d'inspirar les obres artístiques ---», Ruyra (pròleg a les *Rondalles* d'Erkmann-Ch., 7); *traços* [Belv.] usual a Mall. *DAg.*; *traçuderia*. *Tracetes*. *Maltraçat*.

Atraçar: de la idea de 'marcar el rastre per a una cosa', passa a 'ocasionar-la, causar-la, atraure-se-la', mot freqüent en Ausiàs: «¿Què val delit puys no és conegut, / ans és fastig quant és molt costumat? / Ço per què mort vos haureu *atraçat*, / dins molt breu temps volrreu haver perdut» (xcv, 1c), doncs 'us l'hauereu atreta, tornada més imminent'; «Tals són e tants los mals que Mort *atraça* / naturalment, al cos e arma 'nsemble, / que yo 'm penit dels que ací assembla / ---» (cxII, 30a); «que m'esforça contr' Amor / e vull seguir tot ço que mon seny vol: / complir no u